

«EL TURUTA»

Un exemple de mutació musical

Jordi Milà

antigues festes tradicionals.

ARXIU FOTOGRAFIC MUNICIPAL

*Comparses vilanovines
l'any 1957.*

Qüestionar la relació entre el pasdoble militar titulat «El Turuta» i el carnaval de Vilanova i la Geltrú està totalment fora de lloc. És tal la imbricació d'aquesta música dins l'entrellat carnavalesc vilanoví que no és agosarat qualificar-la com a himne propi d'aquesta festivitat a la capital del Garraf. Amb tot, no deixa de ser curiós que precisament sigui una marxa militar la que serveixi per engrescar la munió de parelles que el diumenge de carnaval al matí pren els carrers vilanovins per fer una alegre i vistosa desfilada i acabar amb la més dolça de les batalles.

«El Turuta», terme que designa l'encarregat de fer els tocs d'activitats amb la corneta dins la caserna, és un pasdoble alegre i vertiginós compost l'any 1926 pel músic Román de Sanjosé Redondo. Originalment propi de l'exèrcit d'aviació, la seva popularitat l'ha fet incorporar-se a d'altres cossos de l'exèrcit. Però també ha esdevingut amb el pas dels anys, concretament des de finals dels anys cinquanta, part del corpus tradicional propi del carnaval vilanoví. De manera que aquest patrimoni no tangible que representa la música i que necessita de la seva posada en escena per esdevenir tal, es veu

modificat, variat en el seu ús i en la seva simbologia, passant de pas-doble militar amb una funció marcial... a esdevenir música plenament carnavalesca, símbol de la gresca i la festa autòctona.

Els anys que precediren la guerra

privats i de manera molt limitada. L'any següent, el 1956, torna a sortir al carrer la bandera del Foment ara ja amb més components i acompanyats per la banda de la Cobla-Orquestra Prin-Des, abreviació de la Principal del Penedès. Finalment, l'any següent s'hi in-

músiques tant pròpies i nostrades per a unes festes de carnaval com «Barras y estrellas» o «El gato montés». Inclouen també el pas-doble anomenat «El Turuta», una música fàcil d'interpretar, lleugera, sense gaire compromís musical i que a més engrescava de bona

ARXIU FOTOGRAFIC MUNICIPAL

Gentada a la Plaça de la Vila en acabar les comparses.

civil del 1936-1939 suposaren un dels moments àlgids de la història del carnaval vilanoví. En aquests anys les societats aglutinen al seu entorn bona part del jovent que en aquestes dates fa disbauxa de tot tipus... El conflicte bèlic, com tantes altres coses, ho estronca tot. I així la postguerra esdevindrà un període difícil, ple de restriccions i prohibicions a l'hora de celebrar qualsevol mena d'expressió col·lectiva popular, i entre elles, especialment, el carnaval.

Els anys cinquanta representen un lent intent de recuperació de les expressions col·lectives. I l'any 1955 significarà el primer intent de recuperació concreta de les comparses. Aquest any té lloc la primera sortida d'una comparsa des d'abans de la guerra civil. Fou la del Foment Vilanoví, dins, però, d'actes

corpora una nova bandera, la del Pòsit de Pescadors.

A partir del 1958 l'Ajuntament, veient que el carnaval va a més, es decideix a prendre part en l'assumpte i oficialitza les comparses carnavalesques, això sí, amb el diplomàtic nom de «Fiestas de Invierno». Els anys següents seran els de l'explosió del carnaval, amb la incorporació a la festa de noves agrupacions i la participació progressiva de molta més gent, incloent-hi la represa de comparses infantils.

Aquelles primeres comparses, les de la represa, foren acompanyades amb formacions musicals locals i, en expandir-se el fet comparser, per bandes bàsicament militars. Aquestes eren en bona mida les de casernes militars properes, i entre les marxes que tocaven per acompanyar les comparses hi havia

manera el personal. Sense cap motiu en especial, sense cap raó, serà aquesta peça la que de manera misteriosa arrelarà entre el jovent, i no tant jovent, que gaudia de la festa en aquells ja primers seixanta.

Una altra versió de la incorporació d'«El Turuta» a la festa diu que foren els mateixos comparsers del Pòsit de Pescadors, alguns dels quals havien fet el servei militar a San Fernando (Cadis), els que coneixien una marxa militar molt trempada que ells anomenaven segons la lletra amb què la recordaven, el «No t'aclores», i que tenia per nom original «El Turuta». Aquests comparsers van voler que la toquessin les bandes que els acompanyaven en aquells primers anys de recuperació. I així, el senyor Francesc Roset i Borràs, músic molt actiu en aquells anys, que

63

CULTURA POPULAR

aleshores s'encarregava del repertori de la Prin-Des i que havia estat transcriptor de banda, aconseguí fer-se amb la partitura original d'aquest pasdoble.

Fos com fos, el que realment és cert és que des d'aquell moment «El Turuta» esdevé quasi part fonamental del carnaval vilanoví.

Poc a poc el carnaval anirà fent-se més participatiu, es va eixamplant. Noves agrupacions es van incorporant dins l'entrellat carnavalesc. I amb ell ho fa la fama d'aquesta peça musical, que arrela ràpidament dins el carnaval, incrustant-se en el subconscient col·lectiu carnavaler de la gent, que ha fet d'ella un referent festiu local. «El Turuta» passa a convertir-se en la principal música del diumenge de comparses on les parelles ballen i salten pels carrers de Vilanova al compàs bàsicament d'aquest pasdoble.

El ràpid i insòlit èxit d'aquesta peça musical dins el carnaval, i també la seva ràpida assimilació per part de la gent que l'ha feta seva, cal entendre-ho per la seva fàcil interpretació, per la utilitat que mostra en les dates festives i l'aire trempat que imposa a la gent àvida de gresca.

«El Turuta», però, no sempre ha estat ben vist. Hi ha qui ha vist en ell una mena de submissió a una cultura forana en detriment de la pròpia. O els qualificats musicalment, que sempre n'han criticat la seva vulgaritat. També ha tingut detractors, com ara el cronista local Xavier Garcia que a *Vilanova i la Geltrú i el seu gran carnaval* (1972), el defineix com a «una marxa única, vulgar i setmesona, que tothom es veu amb cor de taral·lejar, essent en desgavell de la lletra “No t'aclares, no t'aclares...” digna bessona de la seva música, rampoina pura».

També hi ha hagut intents, o més aviat propostes d'insertar nova música d'acompanyament per a les comparses, però aquestes definitivament no han arrelat, el que demostra el paper de garbell que suposa la cultura popular viva que en destria, com una mena de selecció natural, les que realment es mostren útils per a cada finalitat.

Amb tot, no és el carnaval vilanoví l'única festa on ha quedat incrustada aquesta peça musical originalment militar. A Oriola (Baix Segura), «El Turuta» acostuma a acompanyar la comitiva dels armats romans el diumenge de Rams. I també a Abanilla (Múrcia) acompanya la Festa de Moros i Cristians. Altrament, d'exemples de viatges musicals amb variació del significat inicial, n'hi ha un munt. Recordem, per exemple, el Ball de Benàs, o Ball de Mayordomos, que es reconverteix en l'«Himne de Riego». Fent un camí invers, de

Si el teu compromís
és el valencià,
ja tens la teua targeta.

 **caixa
popular**

www.caixapopular.es